

SIKET JUDIT

BOÉR ELEK

(1872–1952)

I. Életrajz

id. Boér Elek életútjának felvázolásához rendkívül szűk körben állnak rendelkezésre biográfiai adatok. Ami e szűkszavú összefoglalókból¹ kirajzolódik, az a következőkben összegezhető. 1872. november 26-án látta meg a napvilágot Maroscsapón [Cipău, falu Romániában, akkoriban Kis-Küküllő vármegyéhez tartozott, ma Maros megyében (Județul Mureș) található, Radnót (Iernut) közigazgatási területén található]. Tanulmányait 1893–1897 között a kolozsvári, a bécsi és a berlini egyetemen végezte. 1898-ban a kolozsvári egyetemen az államtudományok doktorává avatták. Ugyanebben az évben tett ügyvédi vizsgát, majd rövid ideig Erzsébetvárosban ügyvédként, 1900 és 1908 között pedig Kis-Küküllő vármegye szolgabírójaként, főszolgabírójaként és tiszteletbeli főjegyzőjeként dolgozott. Magántanári képesítést 1906-ban szerzett közigazgatási jogból, ezt követően 1908-ig a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem magántanáraként tevékenykedett, majd 1910-től nyilvános rendes tanárként oktatta a közigazgatási és pénzügyi jogot.

Az egyetemen betöltött tisztségei szempontjából említésre érdemes, hogy a kolozsvári egyetem alapításakor nem szerveztek önálló közigazgatási tanszéket, a magyar jog mindenkori professzora volt az, aki ezt a tárgyat is előadta. Az önálló tanszék felállítására 1908-ban került sor, amely magában foglalta mind a közigazgatási, mind pedig a pénzügyi jog oktatását is. A kolozsvári egyetemen 1918/1919-es tanévben a Jog- és Államtudományi Kar dékáni tisztét is betöltötte,² majd a Közigazgatási Jogi és Pénzügyi Jogi tanszéknek lett első vezetője 1921–1922 között.³ 1922. augusztus 25-én nyugdíjazták az egyetemről.

A tudományos munka mellett a gyakorlati jogi munkát is magas fokon művelte, először a szegedi (1921–1922), majd a Budapesti Közigazgatási Bíróság bírájaként (1926–1940), tanácselnökeként (1940–1943), végül másodelnökeként (1943–1944) tevékenykedett.

A Washingtonban felállított hármasségyes döntőbíróságnál Magyarországot képviselte 1926–1931 között. Mindezek mellett országgyűlési képviselőként 1943–1944 között a Felsőház tagja volt.

---

¹ Közigazgatási Eljárásjogi Klasszikusok; Magyar Életrajzi Lexikon.

² MARTONYI 1942, 1. p.

³ Uo.

Fiával, ifj. Boér Elekkel (1899–1954) együtt 1951-ben kitelepítették Újfehértóra. 1952. január 8-án hunyt el.

II. Tudományos munkásság

Kutatási területe elsősorban a törvényhatósági önkormányzatok és a közigazgatósági bíróságok szervezeti és működési kérdéseire, illetve hatáskörének kiterjesztésére terjedt ki. Dogmatikai szempontból a közigazgatási döntések jogerejéről írt műve számít egyik legfontosabb munkájának. Boér Elek kortársaihoz képest termékeny szerzőnek tekinthető: három monográfiát írt és mintegy 50 közleményt publikált.⁴

Tudományos munkássága a hazai közigazgatási jogtudomány kialakulásának kezdetére tehető, ezért pályáivének felvázolása, munkásságának bemutatása során jelentőséggel bír a közigazgatási jogtudomány fejlődési sajátosságainak leírása, abban a korszakban, amelyben élt és alkotott.

A tanulmánynak nem célja, hogy hatályos jogunk egyes jogintézményeivel összefüggésben párhuzamot vonjon, annyit azonban mindenképpen meg kell jegyezni, hogy a Boér által megfogalmazott *de lege ferenda* javaslatok még napjainkban is alkalmasak lehetnek arra, hogy ösztönzőleg hassanak a jogalkotásra.

A közigazgatástudomány fejlődésének sajátos vonásai a 19–20. század fordulóján

Európában a 19. század második felében a közigazgatástudománynak alapvetően két fő irányzata különböztethető meg: (1) a közigazgatástani irányzat, illetőleg (2) a közigazgatási jogtudományi irányzat. A közigazgatástudomány fejlődésének leírására alkalmas lehet a kutatás tárgya szerinti megközelítés, amely meglehetősen színes képet tár elénk, éppen ezért a közigazgatástudomány jellemzése túlzottan sematikusná válna, ha pusztán az említett fő irányzatok képeznek *differentia specifica*-t. A közigazgatási jogtudomány önmagában is hosszú utat járt be a 19. században az egyszerű pozitív jogi leírástól a közigazgatási jogi dogmatika kialakulásáig. A közigazgatási jogtudomány e korszakának a tudománytörténeti változások elemzése alapján meghatározható sajátossága, hogy – részben önálló kutatási tárgy hiányában – az 1840-es évektől kezdődően tankönyvek, illetőleg a közigazgatás gyakorlatát ismertető összefoglalók jelentek meg. Ennek oka egyrészt az, hogy nem létezett önálló közigazgatási jog, másrészt pedig az, hogy az oktatás tárgyát kizárólag a gyakorlati szervezési ismeretek képezték.⁵

A magyar közigazgatástudomány kezdeti időszakát a 19. század utolsó harmada jelentette. Nehezítette a fejlődés kezdeti lépéseit, hogy egyes vélemények szerint „a magyar közigazgatástudomány alól indulásakor hiányzott a kellő államelméleti és jogelméleti alap.”⁶ A pozitivistá-jogszabályleíró, majd később a dogmatikai fogalmakat is elemző munkák a tételes közigazgatási jog gyarapodásának eredményeként jelentek meg.⁷ A

⁴ SZONTAGH 2017, VIII. p.

⁵ JAKAB 2015, 194–195. pp.

⁶ LÓRINCZ et al. 1976, 386. p.

⁷ JAKAB 2015, 196–197. pp.

19–20. század fordulója a közigazgatási jogtudomány kialakulásának és kezdeti fejlődésének rendkívül termékeny korszaka, amelynek meghatározója a tételes közigazgatási jogtudományának dominanciáját jelentő közigazgatási jogtan volt. A Lorenz von Stein nevéhez fűződő közigazgatástani irányzat⁸ hazánkban csupán elszigetelt jelenség maradt, érvényesülése leginkább *Concha* Győző (1846–1933) munkásságában figyelhető meg.⁹

A közigazgatási jogismereti irányzat követői – a teljesség igénye nélkül *Boncz* Ferenc (1829–1901), *Grünwald* Béla (1839–1891), *Fésüs* György (1841–1914) – a joganyag meghatározott elvek mentén történő rendszerezésére törekedtek, munkásságuk a joganyag feldolgozására, elsődlegesen kézikönyvek szerkesztésére irányult.¹⁰

A közigazgatási jogi pozitívizmus katedratudományként alakult ki, egy-egy ágazat jogának, a már létező és érvényesülő jogi normáknak a deskriptív bemutatására törekedett. Ezekben a munkákban érzékelhető igazán, hogy a közigazgatási jog heterogenitásának dominanciájából kiindulva az egyes jogintézményekre vonatkozó dogmatikai következtetések nem lelhetők fel.¹¹ *Szamel* Lajos értéktételét alapul véve a közigazgatási jogi pozitívizmus kiemelkedő alakjaiként említhető *Kmety* Károly (1863–1929) és *Márffy* Ede (1885–1947). Az ő műveikben azonban már a közigazgatási jogi dogmatika egyes elemei is megmutatkoznak.¹²

Az *Otto Mayer*¹³ által fémjelzett közigazgatási jogtudományi dogmatikai irányzat alapozta meg a közigazgatási jog elméleti fejlődését. A tételes jogtól elszakadó jogdogmatika hazánkban azonban a századfordulón még alig érezte hatását, a közigazgatási jogi pozitívizmus szinte egyeduralomra tett szert. A közigazgatási jogi dogmatika irányzatának két legkövetkezetesebb és egyben legkiválóbb művelőjeként a közigazgatástudomány *Tomcsányi* Móricot (1878–1928)¹⁴ és *Ereky* Istvánt (1876–1921)¹⁵ tartja számon. Mellettük *Vasváry* Ferenc (1872–1952),¹⁶ *Jászi* Viktor (1868–1915)¹⁷ és *Boér* Elek¹⁸ azok, akik a közigazgatási jog alapvető intézményeinek leírásakor már a pozitívizmuson túlterjeszkedve a jogi, jogtudományi módszert alkalmazva a dogmatikai kérdéseket is elemezték.¹⁹

⁸ LÓRINCZ 1997, 12. p.

⁹ SZAMEL 1977, 79. p.

¹⁰ BONCZ 1876, GRÜNWARD, 1880. FÉSÜS 1880.

¹¹ SZAMEL 1975, 146. p.

¹² Uo. 147. p. KMETY 1911. MÁRFFY 1926.

¹³ LÓRINCZ 1997, 11. p.

¹⁴ SZAMEL 1975, 148. p., A közigazgatási jog általános részeként meghatározható műve: TOMCSÁNYI 1926., I. LÓRINCZ 1988, 149–151. pp.

¹⁵ *Ereky* István közigazgatási jogi dogmatikai munkássága gazdag, több monográfiával is gyarapította a közigazgatási jogtudományt. Ezek közül kiemelésre érdemes: EREKY 1933., EREKY 1928. Életéről és munkásságáról I. KOI 2018, 1–11. pp. LÓRINCZ 1988, 241–243. pp.

¹⁶ PL. VASVÁRY 1902.

¹⁷ PL. JÁSZI 1907.

¹⁸ PL. BOÉR 1910.

¹⁹ SZAMEL 1975, 147. p.

Boér Elek tudományos munkásságának általános vonásai

Boér Elek közigazgatási jogtudományi munkássága a közigazgatási jogi pozitivizmuson messze túlmutatott. A kutatási módszerét illetően *Otto Mayer* jogi módszere mellett kötelezte el magát.²⁰ A közigazgatási jogi dogmatikának a pozitív jogtanhoz képest kiemelt feladatát képezte a közigazgatási jog általános fogalmainak, fogalomrendszerének megteremtése. A közigazgatási jogi dogmatikára *Szamel Lajos* mint fogalomképző közigazgatási jogtudományra hivatkozott, álláspontja szerint azonban ez a megnevezés nem mindig hordozott pozitív értéktartalmat.²¹

Műveiben a közigazgatási jogi dogmatika kezdeti eredményeire támaszkodva elemezte a közigazgatás egyes jogintézményeit, definiálta a közigazgatási jog alapfogalmait, feltárta a tételes jogból kiindulva azokat az általános összefüggéseket, amelyek a közigazgatási jogi dogmatikai tartalmak elmélyüléséhez vezettek. A közigazgatási jogviszony szereplői, a közigazgatás jogalanyai jogainak, kötelességeinek meghatározása, az aktustan kimunkálása a jogvédelem kérdéseinek tanulmányozását is elengedhetlenné tették. Ezen ismeretek birtokában külön kiemelendők *Boér Elek*nek a közigazgatási alanyi jogok vizsgálatával, illetőleg a jogviszonyok elemzésével és értelmezésével összefüggésben kialakított nézetei, amelyek tovább gazdagították a közigazgatási jogtudomány addig elért eredményeit. A közigazgatási alanyi jogok elismerése az alanyi jogvédelem szempontjából bírt kiemelt jelentőséggel, ennél fogva a közigazgatási szervek jogsértései esetére szükségszerűen kialakult a jogorvoslati fórumrendszer, kimunkálásra kerültek az igénybe vehető jogorvoslati eszközök.

Dogmatikai szempontból az alanyi jogok elméletével állt összefüggésben leginkább *Boér Elek* tudományos munkásságának meghatározó, a közigazgatási jogtudomány fejlesztéséhez kapcsolódó része.

A közigazgatási jogi dogmatika térhódításának időszakában,²² a 19–20. század fordulóján *Boér Elek* közigazgatási jogtudományi munkásságának bemutatásához azokat a meghatározó tendenciákat és követelményeket szükséges alapul venni, amelyek a közigazgatási jog elméletével szemben jelentkeztek. Ennek következtében, egyes dogmatikai jellegű műveinek áttekintése során a tanulmány törekszik annak bemutatására, hogy mennyiben jelennek meg új, a tételes jogból levezethető jogi fogalmak, jogintézmények. Vizsgálja az írás továbbá azt is, hogy a deduktivitás vált-e meghatározóvá a fogalomképzésnél, vagy amint az a későbbiekben láthatóvá válik, a joggyakorlat alakította leginkább a tételes jogból levonható általános következtetéseket.

Fontosabb művei

A tanulmány *Boér Elek* tudományos munkásságából azon műveik rövid összefoglalására tesz kísérletet, amelyek dogmatikai szempontból előrelépést jelentettek, önálló fogalomalkotással, egyes jogintézmények kidolgozásával hozzájárultak a közigazgatási

²⁰ SZAMEL 1980, 254. p.

²¹ SZAMEL 1975, 148. p.

²² SZAMEL 1977, 79–82. pp.

jogtudomány fejlesztéséhez. Ezen a gondolati síkon elindulva kiemelkedő jelentőségű munkájában a közigazgatási intézkedések jogerejének problematikája került feltáráásra, amely jelen tanulmány középpontjában is áll. Emellett azonban betekintést nyújt mind a közigazgatási bíráskodással kapcsolatos, mind pedig az önkormányzati jogok védelmét vizsgáló munkáiba is.

1. A közigazgatási intézkedések jogereje

A jogerő fogalmának meghatározásakor *König* Vilmos perjogi definíciója képezhet egyfajta kiindulási alapot. Eszerint a „[j]ogerő [...] a perjogban kettős jelentőségű: egyfelől jelenti a folyamatban lévő jogvitában hozott ítélet vagy határozat megtámadhatatlanságát (alaki jogerő), másfelől azt a hatást, amelyet az alakilag jogerős egy későbbi eljárásban gyakorol, amelyben ugyanaz a vitás kérdés újból döntés alá kerül (anyagi jogerő) [...] az alaki jogerő feltételezi a határozat kézbesítését, az intézkedések az anyagi jogerőre is kihatnak, mert ez feltételezi az alaki jogerőt. (1881: LIX. tc. 23. §)”²³

A fogalom meghatározásakor érdemes felidézni *Tomcsányi* Móricnak a közigazgatási bírósági eljárás és a közigazgatási hatósági eljárás viszonyrendszerében kifejtett vélekedését, amely szerint a jogerő „[E]gyike a legbonyolultabb kérdéseknek; joganyagunknak talán ez a része az, ahol éles határvonalú kategóriákkal, merev szabályokkal a legkevésbé dolgozhatunk.”²⁴ Különös, hogy *Tomcsányi* a jogerővel foglalkozó szerzők és munkáik között nem említette *Boér* Eleknek a jogerővel kapcsolatban kifejtett nézeteit.

A *Közigazgatási intézkedések jogereje* címet viselő kiadvány 1910-ben jelent meg, az *Erdélyi Múzeum Egylet* Jogi Szakosztályának 1910. január 30-án tartott ülésén tartott előadás szerkesztett és kibővített változataként. Az írást *Balogh* Artúr hézagpótló műként jellemezte, amely a közigazgatási jog egyik legérdekesebb és legkevésbé tisztázott kérdésével foglalkozott.²⁵ *Paulovits* Anita értékelése szerint a hazai szakirodalom *Boér* Elek jogerőről vallott álláspontját méltatlanul elhanyagolta.²⁶

A 20. század elején a jogerő kérdésére *Boér* Elek mellett figyelmet fordított *Tomcsányi* Móric, *Krisztics* Sándor, valamint *Baumgarten* Nándor. *Névai* László meglátása szerint, a polgári eljárásjog elhanyagolta a jogerő problémát, ugyanakkor a közigazgatási jogban, ahol egyáltalán a létezése is vitás volt, a jogerő kérdése élénken foglalkoztatta a szakjogászokat.²⁷

A közigazgatási intézkedések jogerejéről szóló mű kiindulópontja kettős; (1) egyfelől jogelméleti szempontból vizsgálta *Boér* Elek a jogerő intézményét, (2) másfelől pedig olyan kérdéseket is felvetett, amelyek a gyakorlati közigazgatás érdekében gyors megoldást igényeltek.²⁸

²³ KÖNIG 1903, 452–454. pp.

²⁴ TOMCSÁNYI 1926, 217. p.

²⁵ BALOGH 1910, 279. p.

²⁶ PAULOVITS 2011, 5. p., továbbá PAULOVITS 2012, 120. p.

²⁷ NÉVAI 1973, 437. p.

²⁸ BOÉR, 1910, 3. p.

(1) Művének első, jogelméleti részében tárgyalta az osztrák, valamint német közigazgatási jogtudomány jeles képviselőinek, perjogászainak álláspontját a jogerő kérdését illetően, valamint összefoglalta a francia közigazgatási dogmatika eredményeit is.

A jogerőről kialakított álláspontját két osztrák szerző, Edmund *Bernatzik*²⁹ és Friedrich *Tezner*³⁰ egy-egy, a jogerő intézményének bemutatásával foglalkozó munkájával alapozta meg. Mindkét szerző megkülönböztette a formális és a materiális, azaz az alaki és az anyagi jogerőt, leszögezve azonban azt, hogy a formális, vagyis az alaki jogerő megelőzi a materiális, vagyis az anyagi jogerőt, annak feltétele. A formális jogerő a meg nem támadhatóságot jelentette, ami egyúttal jogi oka a materiális jogerőnek.³¹ A jogerő intézményének gyakorlati jelentőségét *Boér* az osztrák közigazgatási bíróság másodelnöke, Karl *Lemayer*³² e tárgykörben írt munkájára hivatkozással tárgyalta. A jogerő *Lemayer* felfogásában összefüggött az állam szerepével, amelyet kettősségében ragadott meg: (1) a jogvédelem, (2) másfelől olyan közállapotok megteremtése és fenntartása, amelyeket az állam megkívánt. Felfogása szerint a közcélok megvalósításának eszközeit is az államnak kell igazgatnia és vezetnie, ezt tartotta a közigazgatás fő céljának és ebből következett a jogerővel kapcsolatos sajátos álláspontja, miszerint „[A] közérdekkel szemben nem lehetséges a jogerős határozat meg nem változtathatóságára hivatkozni.” A közérdek megvalósítását ennél fogva a jogerő érvényesülése elé helyezte, a közigazgatást a közcélok megvalósításában a jogerő intézménye nem gátolhatta.³³

Hasonló álláspontot képviselt a *Boér* által hivatkozott német jogtudósok egyike, Philippe *Zorn* is egy tanulmányában.³⁴ A közigazgatási bírászkodás fogalmával foglalkozva *Zorn* kijelentette, hogy a jogerőesség eszméje a közigazgatási perben egyáltalán nem alkalmazható.³⁵ *Zorn* álláspontja szerint a polgári perben kielégítő a *res judicata facit inter partes*, mivel itt a felek alatt minden kétséget kizárólag csak azokat kell és lehet érteni, akik a perben mint ügyfelek szerepeltek, ellenben a közigazgatási perben a felek köre – álláspontja szerint – ilyen pontosan és szigorúan nem határolható le. Ugyanakkor, ha *Bernatzik* mintájára a közigazgatási bírósági ítéletek tekintetében a *jus facit inter omnes* álláspontja lenne a meghatározó, akkor a jogerőesség hatása rendkívüli mértékben kiterjesztésre kerülne. *Bernatzik* ugyanis szembeállította a polgári és a közigazgatási pert, a közigazgatási ügyekben a ténybeli érdekeltséget vette alapul, mivel akinek az érdekeltsége megállapítható, azt véleménye szerint éppen úgy kötelezi az ítélet, mintha félként szerepelt volna.³⁶ *Zorn* az állam közhatalmi státuszából kiindulva leszögezte, hogy amennyiben „a jogerőesség a közhatalomnak összes szerveit kötelezi, megköti, ez a gondolat az állam közjogi rendjének követelményeivel abszolút és össze nem egyeztethető ellentétben áll.”³⁷ A jogerő érvényesülését közigazgatási ügyekben ezzel teljes mértékben kizárta, a közérdek folyamatos változása felfogásában ily módon bármikor felülír-

²⁹ BERNATZIK 1886. Idézi BOÉR 1910, 4. p.

³⁰ TEZNER 1896. Idézi BOÉR 1910, 10. p.

³¹ BOÉR 1910, 4–11. pp.

³² LEMAYER 1895. Idézi BOÉR 1910, 12. p.

³³ BOÉR 1910, 12. p.

³⁴ ZORN 1894. Idézi BOÉR 1910, 13. p.

³⁵ BOÉR 1910, 13. p.

³⁶ Uo. 15–16. pp.

³⁷ Uo. 19. p.

hatja a jogbiztonság egyik alapvető intézményét, a jogerőt. Gustav Seidler a Bernatzik-féle álláspontot vallotta, a formális és materiális jogerősség álláspontját képviselte, előbbi alatt értette az ítélet vagy határozat végérvényességét, utóbbi alatt pedig, melynek előfeltétele a formális jogerősség, értette azt a végérvényesen befejezett, a peren túlmenő hatást, melynél fogva a jogviszonynak a jövőben úgy kell érvényesülni, amint azt a bíró megállapította. A jogerősséget a közigazgatási bíróság ítéletén túl kiterjesztette a közigazgatási hatóságok határozataira nézve is.³⁸

Végül Otto Mayer jogerővel kapcsolatos álláspontját³⁹ is érdemes felidézni, amely szerint a jogerősség „a közigazgatási tény meg nem változtathatóságát jelenti”, melyet e tények keletkezésük módja által nyernek el, és amely ezen tényeknek az érdekelt felekkel szemben megnyilvánuló kötelező erején nyugszik. A jogerőt a felek alanyi közjogaként fogta fel, hiszen a döntés a felek beleegyezése nélkül nem változtatható meg, így a felek jogot nyertek a közhatalomnak egy bizonyos része felett.⁴⁰ Mayer álláspontja szerint nem érvényesíthető a *ne bis idem* elve a közigazgatási bíróságok és a többi közigazgatási hatóságok között, ugyanis előfordulhat, hogy egy közigazgatási bíróság által már eldöntött ügyet a vele később foglalkozó rendes közigazgatási hatóság másképpen fog fel és intéz el, mint azt a bíróság tette. Ezt tekintette Mayer a relatív jogerő fogalmába tartozónak, vagyis amíg az abszolút jogerő érvényesült a felek és a bíróság között, úgy a bíróság és a hatóságok között a relatív jogerő jutott érvényre.⁴¹

A francia közigazgatási jogi dogmatika – Boér álláspontja szerint – a közigazgatási intézkedések jogerősségével nem foglalkozott mélyebben, elfogadta a polgári perben érvényesülő jogerő intézményét. Az ítélt dologra, a *res judicata pro veritate habetur* elvére törvényes *praesumptio*-ként tekintettek. Az ítélt dolog jogintézménye a közigazgatási ügyekben csak azokban az esetekben érvényesült, ha a közigazgatási határozat peres közigazgatási eljárás (*contentieux*) keretében jött létre.⁴² A francia jogtudósok közül Boér Henri Berthélemy, Maurice Hauriou, Jean-Baptiste Simonet és Rodolph Rousseau lényegében egybehangzó álláspontját fogadta el, miszerint a közigazgatási hatóságok intézkedései relatív jogerősséget teremtenek, amelyek az érdekelt felekre vonatkoznak és harmadik személyekkel szemben *res inter alios judicata*-t képeznek.

(2) Boér munkájának második részében tárgyalta mélyrehatóan a közigazgatási intézkedések jogerejének kérdését a magyar jogban. Az osztrák, a német és a francia dogmatikai alapvetést követően, valamint a jogerőnek a joggyakorlatban való érvényesülését is érintve, a hazai joggal összefüggésben megállapította, hogy a rendes (nem peres) közigazgatási eljárás körében hozott intézkedésekre nézve a *res judicata* elve olyan értelmezést és alkalmazást nem nyerhet, mint ami a polgári perjogban érvényesült.⁴³ A

³⁸ Uo. 19–20. pp.

³⁹ MAYER 1906. Idézi BOÉR 1910, 24. p.

⁴⁰ BOÉR 1910, 24. p.

⁴¹ Uo. 28. p., Ezt az elvet az 1900. július 19-én életbe lépett szászországi közigazgatási bírósági törvény világosan ki is fejezi a 61. §-ában: „a jogerős közigazgatási bírósági ítélet, a jogvita tárgyára nézve megkötöi ügy a közigazgatási bíróságot, mint a közigazgatási hatóságot, s pedig ez utóbbiakat azzal a hatállyal, hogy semmit sem tehetnek a közigazgatási bírósági ítélet ellen, a felek akarata ellenére. Tehát a közigazgatási bíróság és a felek között abszolút jogerősség, a közigazgatási hatóságok és felek között pedig relatív jogerősség jön létre.” Uo. 28. p.

⁴² Uo. 29–35. pp.

⁴³ Uo. 36. p.

problémát a közigazgatási bírásokról rendelkező 1896: XXVI. tc.⁴⁴ egyes intézményeinek érvényesülése, valamint az 1901: XX. tc.⁴⁵ újrafelvételre vonatkozó rendelkezései hozták felszínre. Ugyan a közigazgatási bíróság által elbírált ügy *res judicata*-nak tekintendő, azaz végérvényes, nem került azonban meghatározásra az, hogy ez a jogerő kik között és milyen hatállyal keletkezik. A közigazgatási bírósági gyakorlatot elemezve megállapította, hogy e kérdésre a joggyakorlat csekély magyarázattal szolgál.⁴⁶ Általánosságban leszögezte, hogy a közigazgatási bíróság előtt is nagyrészt a polgári perben érvényesülő jogelvek hatnak. Ugyanakkor azt is megállapította, hogy a közigazgatási bíróság nemcsak a saját ítéleteire nézve, de a rendes közigazgatási eljárás keretében hozott közigazgatási intézkedésekre is elfogadta az abszolút jogerőt, vagyis a megváltoztathatatlanságot.⁴⁷ Ebből eredően tagadta, hogy a közfeladatok ellátása, a közérdek szolgálata a jogerő intézményének kizárását eredményezhette volna a közigazgatási jogviszonyok tekintetében. Hangsúlyozta azt is, hogy a *res judicata* – éppen a közigazgatási per közjogi természetéből kifolyólag – hivatalból veendő figyelembe.⁴⁸ Az alaki jogerő érvényesülésével kapcsolatban a felek közötti, *inter partes* történő érvényesülést elengedhetetlennek tartotta, mind a közigazgatási hatóságok, mind pedig a közigazgatási bíróság döntései esetében. Az abszolút jogerőt a közigazgatási bíróság és a perben szerepelt ügyfelek közötti kapcsolatban értelmezte, az ítélet és a végzés jogi természetének vizsgálatával. Az általános közigazgatási eljárásban létrejött közigazgatási intézkedések esetében hivatkozott viszont arra az elvre, mely szerint a közigazgatási ügyek egy részében a jogerős határozattal való befejezés nem eredményez *res judicata*-t. E körbe sorolta azokat az ügyeket, amelyekben a hatóságok diszkrecionális jogkörben jártak el, így ezekben az ügyekben a polgári perjogi értelemben vett *res judicata* jogintézménye nem érvényesülhetett.⁴⁹

E megállapításának alátámasztására a közigazgatás funkciójának elemzését tartotta szem előtt, ez alapján állította fel alaptételeit. Leszögezte, hogy a bírásokról és a közigazgatási funkciók céljai ellentétesek, a közigazgatási intézkedések jogereje így nem oldható meg a jogszolgáltatás eszméje alapján. A közigazgatási intézkedések a mindenkori közérdektől feltételezetten, *sub clausula rebus sic stantibus* jönnek létre, azaz a közigazgatási intézkedések a fennálló körülményekre alapozódnak, ezáltal a célzott jogi hatást is e körülményekhez igazodóan váltják ki, tételezve a *rebus sic stantibus* elvét, azaz a megváltoztathatóság lehetőségét. Ebből fakadóan a közigazgatási jogviszonyban az egyén célját, törekvését korlátozza a közérdek. A jogerő kérdése tehát *Boér* álláspontja szerint más-más megoldást igényel a polgári perben hozott ítéletekre és a közigazgatási intézkedésekre. A közigazgatási intézkedések fogalomkörébe vonta a határozatot, a véghatározatot és a végzést,⁵⁰ valamennyi intézkedési típus esetén vizsgálta az alaki jogerő feltételeit.⁵¹

⁴⁴ 1896: XXVI. tc. a magyar királyi közigazgatási bíróságról.

⁴⁵ 1901: XX. tc. a közigazgatási eljárás egyszerűsítéséről.

⁴⁶ BOÉR 1910, 36–39. pp.

⁴⁷ Uo. 39. p.

⁴⁸ Uo. 43. p.

⁴⁹ Uo. 49–51. pp.

⁵⁰ I. 1901: XX. tc. a közigazgatási eljárások egyszerűsítéséről és 1901. évi 4600. sz. ME rendelet (jogorvoslati utasítás).

⁵¹ BOÉR 1910, 53–68. pp.

Végső következtetéseit összegezve *de lege ferenda* leszögezte, hogy (1) a közigazgatási jogviszonyokban érintettek részére az alanyi jogaik védelméről gondoskodni kell mind a köztisztviselők felelősségének rendezésével, mind pedig a közigazgatási per lehetőségének biztosításával; (2) mind a közigazgatási bíróság ítéletei, mind pedig a közigazgatási hatóságok intézkedései vonatkozásában alkalmazandónak tartotta az alaki jogerő intézményét; (3) az alaki jogerő a végrehajthatóságot kell, hogy eredményezze, *inter partes* érvényesüljön, az *inter omnes* érvényesülésre csak kivételesen lehessen lehetőség; (4) a feleknek a *res judicata*-ra való hivatkozás csak a közigazgatási bíróság alaki jogerős ítéleteire nézve lehetséges, közigazgatási intézkedések esetében általában ki kell zárni, csak jogszabályban taxatív meghatározott körben legyen erre lehetőség; (5) a *res judicata* kifogásolása esetére közigazgatási intézkedéseknél meg kell nyitni a közigazgatási per lehetőségét, míg a diszkrecionális intézkedéseknél a semmisségi panaszt; (6) megállapítandó a közigazgatási és bírói határozatok egymáshoz való viszonya és kölcsönösen kötelező hatálya.⁵²

2. A közigazgatási bíráskodással kapcsolatos munkái

A közigazgatási bíráskodás témakörét első alkalommal egy 1903-ban megjelent tanulmányában elemezte részletesen, kitérve a bíráskodás céljára, tárgykörére és szervezetére.⁵³ Kiindulópontjaként azt a vitát határozta meg, amely az alanyi közjogok elismerése terén bontakozott ki, nevezetesen, hogy az, amit a 19–20. század fordulóján „*közigazgatási bíráskodás alatt értenek, az a rendes polgári bíróságok hatáskörébe tartozik-e, avagy a közigazgatási hatóságok illetékesek arra?*”⁵⁴ A közigazgatási bíráskodás célja és feladata definiálásához szükségesnek vélte (1) a szubjektív közjogok lényegének és tartalmának, (2) az államról alkotott felfogásoknak, valamint a közigazgatásról való gondolkodásnak a vizsgálatát.⁵⁵ Elemzésének középpontjába Otto Bähr és Rudolf Gneist nézeteit állította. Bähr álláspontját összefoglalva megállapította, hogy a közjog fogalma nincsen eléggé tisztázva, e kérdést a magánjog fejlődése alapján kívánta megoldani. Az állam különböző tevékenységeit vizsgálva úgy vélte, hogy az állam alávétése a jogszolgáltatásnak kizárólag a kormányhatalom esetében lehetséges. Elismerte, hogy a közigazgatásnak a bírói ítékezés alá vetésére szükség van, valamint azt is, hogy az egyéneknek a közigazgatási hatóságokkal szemben jogvédelmet kell biztosítani. A bírói védelem megszervezését viszont célszerűségi kérdésként kell kezelni, így a szubjektív közjogok védelmét lehetséges akár a rendes bíróságokra, akár külön szakbíróságokra bízni.⁵⁶ Bähr nézeteit illetően Boér a legfőbb problémát abban látta, hogy az államot megfosztotta lényegétől, egyfajta személyegyesüléssé, „*szövetkezetté fokoz[t]a le.*”⁵⁷ Emellett tarthatatlannak minősítette azt az állítást is, miszerint „[...] *a jog konkrét megvalósulásának egyedüli eszköze a bírói ítélet,*” hiszen az állami élet összes többi megnyilvánulását is a

⁵² Uo. 74–80. pp.

⁵³ BOÉR 1903.

⁵⁴ Uo. 1–2. pp.

⁵⁵ Uo. 40. p.

⁵⁶ Uo. 6–13. pp.

⁵⁷ Uo. 20. p.

jognak kell szabályoznia.⁵⁸ *Gneist* nézetei *Boér* szerint közjogi alapokon nyugodtak, figyelemmel kísérte a jogállami megoldások intézményesülését Angliában, Németországban és Franciaországban is. Az államhatalom működésében szükségyszerűnek ítélte meg, hogy közegei tévedhetnek, amelynek kapcsán jogi ellenőrzést kell intézményesíteni és biztosítékot kell nyújtani a hivatalnoki hatalom önkénye- vagy részrehajlása ellen, azaz ki kell építeni a jogvédelem rendszerét. A közigazgatástól független, kontradiktórus eljárás szerint ítélkező közigazgatási bíróság felállítása mellett foglalt állást.⁵⁹

A magánjog és a közjog fogalmi elhatárolásának⁶⁰ kísérletével *Boér* arra a kérdésre kereste a választ, hogy vannak-e a közjogban is alanyi jogok, ha igen, akkor azok milyen tartalommal és sajátosságokkal rendelkeznek. Példaként állította a francia, a német és az angol alanyi jogokkal kapcsolatos felfogást,⁶¹ amelynek eredményeképpen azt állapította meg, hogy az állampolgári viszony elsődlegesen alárendeltségi viszony, különválasztotta a magánjog területén és a közjogban érvényesülő egyéni alanyi jogokat, leszögezve, hogy azok eltérő sajátosságokkal rendelkeznek. A szubjektív közjogokban célként az állam által megvalósítandó közcélok összességét tételtezte, az egyes egyén csak eszköznek minősült, de megtartotta szabadságát.⁶² Ezzel az alanyi közjogok létezését ismerte el, fogalmát a következőképpen határozta meg: „[...] az alanyi közjog az egyes részére az állami egész s általa megvalósítandó közcélok összessége szempontjából adott korlátozott akaratszabadság.”⁶³

A közigazgatás feladatait a közigazgatás impériumából vezette le, miszerint a közigazgatás (1) rendelkezik végrehajtó hatalommal, de a végrehajtás mellett jogosult arra is, hogy (2) megfelelő szabályok megalkotásával kiegészítse a törvényt, és ily módon (3) a konkrét egyedi viszonyokra alkalmazza. A közigazgatás (4) rendező és (5) rendfenntartó jogosultsággal rendelkezik, (6) felügyeletet gyakorol, (7) szervező hatalom.⁶⁴ Sajátosságai közül kiemelte a (1) személyes jellegét, (2) a feltétlen engedelmesség megkövetelését, (3) erélyes és (4) erős voltát, (5) állandóságát és (6) folytonosságát, (7) egyetemességét, (8) tapintatosságát, (9) alkotmányosságát és (10) törvényességét.⁶⁵ Az egyes tulajdonságok közül kiemelésre érdemes az alkotmányosság követelménye, amelynek biztosítékát a miniszteri és a hivatalnoki felelősségben látta, valamint azt, hogy a törvényesség garanciájának a közigazgatási bíraskodást tartotta.⁶⁶

A közigazgatási bíraskodás céljának meghatározása *Boér* álláspontja szerint nem szűkíthető le az egyén közjogi védelmére, hanem magát a közigazgatást kell jogi ellenőrzés alá vetni, törvényességének biztosítása érdekében, de csak olyan mértékig, hogy „a cselekvő közigazgatás szabad mozgását ne korlátozza.”⁶⁷ A közigazgatási bíraskodás

⁵⁸ Uo. 22. p.

⁵⁹ Uo. 14–19. pp.

⁶⁰ „A magánjognak kezdete és végcélja az egyes ember; a közjognak az állam, mely ezáltal saját személyiségének az egyes ember fölött álló legmagasabb cél és gondolatnak élettörvényeit állapítja meg.” BOÉR 1903, 29. p.

⁶¹ Uo. 2–37. pp.

⁶² Uo. 39. pp.

⁶³ Uo. 40. p.

⁶⁴ Uo. 41–43. pp.

⁶⁵ Uo. 44–45. pp.

⁶⁶ Uo. 45. p.

⁶⁷ Uo. 49–50. pp.

célját a következőképpen definiálta: „A közigazgatási bíráskodásban tehát az egyes egyéni szempontja a döntő s az egyéni akarat és érdek irányító elv nem lehet, hanem szükséges általa az állami és egyéni lét szabadságát, az államegész szempontjából kiindulva – biztosítani.”⁶⁸

A magánjogi per és a közigazgatási per egymástól eltérő sajátosságaiból kiindulva határozta meg a közigazgatási bíráskodás lényegét, miszerint „[...]a bírói módszernek (contradiktórius eljárás és jogási logika) a közigazgatásban való alkalmazásával a törvényesség és illetve minden államigazgatási tény helyessége oly formában biztosítható, mely a míg egyfelől az államélet belső összhangját előmozdítja, addig másfelől kifelé, az állam polgárai között is teljes megnyugvást kelt az iránt, hogy az állam hatalma mindenkor csak a törvényt és a mindenkori közérdek szempontjából az igazságot akarja szolgálni.”⁶⁹

A közigazgatási bíráskodás tárgykörének megállapíthatóságával kapcsolatban számos külföldi példát vizsgált meg, melyek fényében értékelte a hazai 1896-os törvényi rendezést, a közigazgatási bíróság elé vihető ügyek körét. Kiindulópontként leszögezte, hogy „minden közjogi természetű közigazgatási tényt a közigazgatási bíráskodás tárgykörébe tartozónak” tekint, elismerve azt, hogy politikai és célszerűségi okok miatt ezen általános elv alól kivételeket kell tenni.⁷⁰ Éles kritikával illette a francia közigazgatási bíráskodást, mivel az nem a magán- és a közviszonyok, hanem a hatalmi ágak elkülönítése alapján kibővítette – Boér szerint indokolatlanul – a közigazgatási bíráskodás hatáskörét a rendes bíráskodás rovására.⁷¹ Méltatta ugyanakkor az angol jogfejlődést, hiszen tárgyköre az egyéni közjogok és érdekek sérelme tekintetében a „legszélesebb és a legtartalmasabb.”⁷² A porosz közigazgatási bíráskodással kapcsolatban megjegyezte, hogy a közigazgatási bíróság hatáskörének megállapításánál az igény közjogi jellege a meghatározó.⁷³ A „közvetett államhivatalnokok” fegyelmi ügyei Poroszország esetében közigazgatási bírósági útra tartoztak, ezt nem tartotta kívánatosnak.⁷⁴ Kitért még az osztrák, az olasz és a belga mintákra is, mielőtt a hazánkban az 1896: XXVI. tc-vel felállított egyfokú, érdemben döntő közigazgatási bíróság leírásába bocsátkozott.⁷⁵

A Magyar Királyi Közigazgatási Bíróság hatáskörét mind az alanyi jogok védelme, mind pedig a közigazgatás működésének törvényessége oldaláról vizsgálta. Megállapította, hogy a törvényhozó a törvény megalkotásakor az alanyi jogok védelmét tekintette alapelvnek, igen széles körben húzta meg azoknak az alanyoknak a körét, akik a közigazgatási intézkedés, határozat által okozható jogsérelmek esetében a közigazgatási bíróságon nyerhettek jogvédelmet. Kritikai megjegyzésként fogalmazta meg, hogy számos közigazgatási ügykör, különösen a diszkrecionális elemek miatt, bírói védelem nélkül maradt.⁷⁶ A közigazgatási bíráskodás másik funkcióját, azaz a közigazgatás törvényes műkö-

⁶⁸ Uo. 51. p.

⁶⁹ Uo. 54. p.

⁷⁰ Uo. 55. p.

⁷¹ Uo. 56–60. pp.

⁷² Uo. 60–61. pp.

⁷³ Uo. 62–65. pp.

⁷⁴ Uo. 70. p.

⁷⁵ Uo. 40–45. pp.

⁷⁶ Uo. 66–68. pp.

dését szem előtt tartva elemezte a törvénytéseket mind alanyi, mind pedig tárgyi oldalról. Az alanyi oldal esetében a hivatalnokok felelősségét, míg tárgyi oldalon „*az állami és társadalmi álláspontból való összefüggést*” tartotta irányadónak. Figyelemre méltó a közigazgatási szabad mérlegelésének érvényesülésével kapcsolatos megállapítása, az, hogy milyen indokokat hozott fel annak alátámasztására, hogy a diszkrécionális döntések köre is kerüljön jogi ellenőrzés, azaz a közigazgatási bíróság hatáskörébe: „[...]mert a párturalom sulya alatt álló közigazgatás nem a törvényes korlátok áthágásával és a külső alakiságok durva megsértésével, hanem a diszkrécionárius hatalom méltánytalan alkalmazásával követi el a valódi közérdek és egyéni szabadság elleni sérelmeket.”⁷⁷

A közigazgatási bíraskodás tárgykörének megállapítására anyagi és alaki követelményeket határozott meg: anyagi oldalról (1) a közigazgatási bíraskodás az állam jogi és erkölcsi önkontrollját is foglalja magába, (2) a közigazgatási bíraskodás a közigazgatásnak bírói módszer szerinti ellenőrzése, (3) a tárgykör kijelölésének a magán- és közjog alapján kell állnia, (4) mind az alanyi közjogok védelmére, mind pedig a diszkrécionális elemekkel rendelkező (mértékhatározás) eseteire is ki kell terjednie a közigazgatási bíraskodásnak, (5) az állam és az egyén közötti közjogi vita a közigazgatási bíróság hatáskörébe adandó, alaki oldalról pedig a *taxatio (specificatio, enumeratio)* elve alkalmazandó.⁷⁸

A közigazgatási bíraskodás szervezetéről vallott nézetei a következőkben összegezhetők. A Magyar Királyi Közigazgatási Bíróság egyfokú bíróságként, végérvényesen dönt a törvényben meghatározott jogviták felett.⁷⁹ A szervezeti fejlesztésre irányuló javaslatok kidolgozásakor Boér abból indult ki, hogy a közigazgatási bíraskodásnak alsóbb fokon (1) a cselekvő közigazgatással kapcsolatosan és (2) az önkormányzati elemek bevonásával kell megszerveződnie, mégpedig (3) testületi formában. Fontosnak tartotta azt is hangsúlyozni, hogy a közigazgatási bíraskodásban is megjelenjen a tisztelbeli tisztség (laikus elem), amint a büntető bíraskodásban az esküdtszék.⁸⁰ Javaslatainak lényege, hogy a közigazgatási bizottság⁸¹ egy albizottsága láthatta volna el a közigazgatási bíraskodást első fokon, amelyben a bíraskodásba bevont közigazgatási tisztviselők a szakképzettséget és az államérdeket képviselték volna.⁸²

A létrehozott közigazgatási bíróságra vonatkozó szabályozást tekintette át e művének befejező részében,⁸³ megvizsgálta azon dogmatikai tételek érvényesülését, amelyet a közigazgatási bíraskodással összefüggésben dolgozott ki általánosságban és fejtett ki részleteiben.

A mű átdolgozott, lényegesen kibővített változata, *Közigazgatási bíraskodás* címmel 1907-ben jelent meg.⁸⁴ A tanulmány kereteit szétfeszítené az első és második kiadás szövegváltozatának részletes összevetése, így csupán a dogmatikai szempontból új részek kerülnek kiemelésre. Fontos kiegészítése a második kiadásnak a magyar közigazgatási bíraskodási intézmény keletkezésének történetében az 1893-as törvényjavaslat

⁷⁷ Uo. 72. p.

⁷⁸ Uo. 74–75. pp.

⁷⁹ 1896:i XXVI. tc. 1. §.

⁸⁰ BOÉR 1903, 77. p.

⁸¹ 1. 1876: VI. tc. a közigazgatási bizottságról.

⁸² Uo. 78–79. pp.

⁸³ Uo. 81–91. pp.

⁸⁴ BOÉR 1907. 2017-ben jelent meg a második kiadás reprint formában, Trócsányi László bevezető tanulmányával. BOÉR 2017. A bevezető tanulmány utal arra, hogy a kötet eredetileg 1907-ben jelent meg, annak első, 1903-as megjelenéséről nem tesz említést. Az 1907-es és a 2017-es kiadás alcíme nem egyezik meg.

ismertetése, amelyet *Hieronymi* Károly belügyminiszter nyújtott be. A törvényjavaslatnak a közigazgatási bíróság szervezetére vonatkozó részéből követhető nyomon, hogy első fokon is felállításra kerültek volna a közigazgatási bíróságok, Budapest székesfővárosban, valamint valamennyi vármegye székhelyén és a törvényhatósági jogú városokban is. A bíróságok összetételével összefüggésben kiemelésre érdemes, hogy a főispán lett volna a bíróság elnöke, tagjai az alispán (polgármester), tiszti főügyész, valamint a törvényhatósági bizottság által választandó hat tag. Másodfokon pedig tervezték egy Királyi felső közigazgatási bíróság felállítását.⁸⁵ Jelentős újdonsága a második kiadásnak az is, hogy ún. különös részében részletesen elemezte a peres eljárás egyes kérdéseit, kiemelten foglalkozott a panasz jogintézményével, valamint egyes eljárásjogi intézményekkel, mint pl. az igazolás, a bizonyítás, a tárgyalás, határozathozatal, eljárási költségek, végrehajtás, újrafelvétel.

3. Az önkormányzatiság az önkormányzati jogok védelme

Boér Elek tanulmányozta többek között a porosz közigazgatási felépítést és közigazgatási bíróságot, tervezte a porosz mellett a francia és az angol közigazgatási szervezet ismertetését és összefoglalását is, a magyar közigazgatási reformok megalapozása érdekében, teret engedve az önkormányzatok számára is. E körben kiemelkedő írása a porosz községekről jelent meg, a porosz tartományokban élesen elkülönítette az állami és az önkormányzati hatóságokat.⁸⁶

A közigazgatási bíráskodás hatásköri kérdéseit, különös hangsúllyal a törvényhatósági önkormányzatok jogvédelmét tárgyalta egy 1908-ban megjelent tanulmányában,⁸⁷ amely az 1907: LX. tc.⁸⁸ hatályba lépését követően teremtett lényegesen kedvezőbb helyzetet a törvényhatósági önkormányzatok számára a jogvédelem kiterjesztésével. Dogmatikai szempontból jelentős új megközelítést a tanulmány nem tartalmaz a közigazgatási bíráskodás szempontjából, azonban kétségkívül érdekesnek mondhatók az önkormányzati jogok védelmével kapcsolatos nézetei.

Az 1896: XXVI. tc. által megteremtett alanyi jogvédelmi rendszert méltatva megállapította, hogy az egyéni szabadság és a testületek jogainak védelme erőteljesen érvényesült ugyan, de mind az egyének, mind pedig a testületek szempontjából a kiterjesztés indokolt, különösen az önkormányzatok jogainak védelme érdekében. Sem a törvényhatósági önkormányzatok, sem pedig a községek jogállásának rendezése nem hozta meg számukra a kívánt közigazgatási bírói jogvédelmet. A községek esetében akként foglalt állást, hogy „*sem az elhatározás, sem pedig a végrehajtás szabadsága*” nem érvényesülhetett, hiszen a törvényhatóság nemcsak jogszerűségi, hanem célszerűségi felülvizsgálatot is végzett. A törvényhatóságok esetében még súlyosabbnak ítélte meg a helyzetet, hiszen a törvényhatóságok viszonya nem került megfelelőképpen rendezésre sem a kormányhoz, sem az állami közigazgatási hatóságokhoz.⁸⁹ A helyzet rendezetlensége

⁸⁵ BOÉR 1907, 157–166. pp.

⁸⁶ S. B. 1898, 332. p.

⁸⁷ BOÉR 1908, 1–46. pp.

⁸⁸ 1907: LX. tc. a magyar királyi közigazgatási bíróság hatáskörének kiterjesztéséről.

⁸⁹ BOÉR 1908, 3–5. pp.

miatt azt a kérdést fogalmazta meg, hogy „*lehet-e joggal valódi önkormányzatról beszélni, a hol sem az elhatározásnak, sem a végrehajtásuk szabadsága nincsen megadva a törvényhatóságok számára és minden határozatuk vagy intézkedésük csakis a központi kormányzat jóváhagyása után juthat érvényesülésre.*”⁹⁰

Az önkormányzatok jogállásának 1870–1871-es rendezését értékelve arra a következtetésre jutott, hogy a törvényhatóságok rendi jellegének megszüntetése nem járt együtt a keretek közigazgatási jogi tartalmának megtöltésével, a *saját ügy* fogalmát rendkívül szűk körben szabták meg.⁹¹

Az 1907: LX. tc. elfogadásával a törvényhatóságok jogvédelme erősödött, mivel tisztán jogi kérdéssé vált a miniszteri rendelet, határozat vagy intézkedés törvényességének kérdése, azaz a törvényhatósági önkormányzat számára a törvény a kormány törvénybe ütköző rendeleteivel szemben történő ellenállásra alkotmányjogi alapot biztosított, ezáltal alkotmányos alapokra helyezte a *vis inertiae* jogintézményét.

Tankönyve

1912-ben jelent meg a *Magyar Közigazgatási és Pénzügyi Jog I. kötete*, azaz általános része,⁹² melynek célkitűzéseként Boér Elek tan- és kézikönyv funkció betöltését is meghatározta. Ez egyben azt a követelményt is jelentette, hogy a közigazgatási jog mint pozitív jog rendszeres tudományos feldolgozásánál az elemző szemléletmód kapjon szerepet, hiszen az állami cselekvésnek nem csupán jogi oldala létezik. A tankönyv az akkor érvényes magyar közigazgatási jog (beleértve ennek részeként a pénzügyi jogot is) rendszeres, dogmatikus előadását célozta, két részből az általános és különös részből állt volna. Az általános rész megjelent, a különös rész –, amely magában foglalta volna a közigazgatási működés alaki jogrendjét, a különböző ügykörökben érvényes jogtételeket –, nem került kiadásra.

Az első kötet tartalmazta az alapfogalmakat, meghatározta a közigazgatás és az állam, a közigazgatás és az állampolgárok viszonyát. A tankönyv közigazgatási szervezeti jogi kérdéseket tárgyalt, ideértve a központi, a törvényhatósági, a községi, valamint a közigazgatási bírósági szervezetet is. Külön (utolsó, nyolcadik) fejezetben összefoglalta a közszolgálat jogát. A tankönyv részletes ismertetésére terjedelmi korlátok miatt nem kerülhet sor.

Befejező gondolatok

Boér Elek munkásságának vázlatos ismertetése e tanulmány keretei között csupán a közigazgatási jogtudomány, a közigazgatási jogi dogmatika szemszögéből legjelentősebb műveinek rövid áttekintésére szorítkozhatott. Boér Eleket a szakirodalom azon jogtudósok között tartja számon, akik, ha ugyan csak részletekkel, de gazdagították a

⁹⁰ Uo. 6. p.

⁹¹ Uo. 12–13. pp., 1886: XXI. tc. a törvényhatóságokról.

⁹² BOÉR 1912.

közigazgatási jogi dogmatika fogalmi kimunkálását. Munkásságának jelentősége abban is állt, hogy elméleti kutatásai szorosan kapcsolódtak gyakorlati tevékenységéhez, közigazgatási bíróként közvetlenül szerzett tapasztalatokat a pozitív jog érvényesüléséről, amely megalapozta dogmatikai következtetéseit. Kortársai közül ez utóbbi, gyakorlati tapasztalatokkal megerősített, megalapozott munkáival tűnt ki.

III. Fontosabb művei

A közigazgatási bíráskodás céljáról, tárgyköréről és szervezetéről. Budapest, 1903.

A közigazgatási intézkedések jogereje. Budapest, 1910.

Boér Elek előadása az „Egyesült Államok Magyarországi elleni háborús igényeiről”, Jogállam: jog- és államtudományi szemle 1931/9-10. 457–458. pp.

Az erdélyi kálvinizmus feladatai a háború után. Protestáns Szemle, 1917/23. 87–101. pp.

Közigazgatási bíráskodás. Tanulmány a közigazgatási jog köréből. Budapest, 1907.

Közigazgatási bíráskodás. Tanulmányok a közigazgatási jog köréből. Trócsányi László bevezető tanulmányával. Budapest, 2017.

A porosz község, kör, tartomány és a közjük ékelt közigazgatási kerületek szervezete. Budapest, 1898.

A törvényhatósági alkalmazottak elleni fegyelmi eljárás két lényeges hibájáról. Jogállam: jog- és államtudományi szemle 1910/8. 594–603. pp.

Magyar Közigazgatási és Pénzügyi Jog. I. kötet. Általános rész. Budapest, 1912.

Törvényhatósági önkormányzatunk és közigazgatási bíróságunk hatáskörének kiterjesztése Magyar Jogászegyleti értekezések. 1908. február hó. 282. sz. XXXVI. kötet. 6. füzet Budapest, 1908. 1–46. pp.

IV. Irodalomjegyzék

BALOGH ARTHUR: *A közigazgatási intézkedések jogerejéről.* Jogtudományi Közöny 1910/33. 279. p.

BERNATZIK, EDMUND: *Rechtsprechung und materielle Rechtskraft.* Wien, 1886.

BONCZ FERENC: *A magyar közigazgatási törvénytudomány kézikönyve.* Budapest, 1876.

EREKY ISTVÁN: *Közigazgatás és önkormányzat.* Budapest, 1933.

EREKY ISTVÁN: *A tárgyi és alanyi jogok dualizmusa.* Budapest, 1928.

FÉSÜS GYÖRGY: *A magyar közigazgatási jog kézikönyve.* Budapest, 1880.

GRÜNWARD BÉLA: *A törvényhatósági közigazgatás kézikönyve.* Budapest, 1880.

JAKAB ANDRÁS: *A közigazgatási jog tudománya és oktatása Magyarországon.* In: JAKAB ANDRÁS – MENYHÁRD ATTILA (szerk.): *A jog tudománya.* Budapest, 2015. 193–217. pp.

JÁSZI VIKTOR: *A magyar közigazgatási alapvonalai.* Budapest, 1907.

Közigazgatási Eljárásjogi Klasszikusok <http://www.keje.hu/kozigazgatasi-eljarasjogi-klasszikusok/boer-elek/> (Letöltés ideje: 2019.08.12.)

KMETY KÁROLY: *A magyar közigazgatási és pénzügyi jog kézikönyve.* Budapest, 1911.

KOI GYULA: *Ereky István élete és munkái.* Államtudományi Műhelytanulmányok, Budapest, 2018/11. 1–11. pp.

KÖNIG VILMOS: *Jogerő.* In: MÁRKUS DEZSŐ (szerk.) *Magyar Jogi Lexikon* IV. kötet. Budapest, Pallas Irodalmi és Nyomdai Rt. 1903. 452–454. pp.

- LEMAYER, KARL: *Apologetische Studien zur Verwaltungsgerichtsbarkeit*. Zeitschrift für das Privat- und öffentliche Recht der Gegenwart (22)1895, 353-488.
- LŐRINCZ LAJOS et al.: *A közigazgatás kutatásának tudományos irányzatai*. Budapest, 1976.
- LŐRINCZ LAJOS: *A közigazgatás-tudomány alapjai*. Budapest, 1997.
- LŐRINCZ LAJOS (szerk.): *A magyar közigazgatás-tudomány klasszikusai 1847–1974*. Budapest, 1988.
- Magyar Életrajzi Lexikon. <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/index.html> (Letöltés ideje: 2019. 08. 12.)
- MARTONYI JÁNOS: *Beszámoló a kolozsvári Közigazgatási Jogi Tanszéken végzett két éves munkáról*. Különlenyomat a Közigazgatástudomány 1942. V. évf. 6. számából Pécs, 1942. 1–7. pp.
- MÁRFFY EDE: *Magyar közigazgatási és pénzügyi jog*. Budapest, 1926.
- MAYER, OTTO: *Zur Lehre von der materiellen Rechtskraft in Verwaltungssachen*. Leipzig, 1906.
- NÉVAI LÁSZLÓ: *Gondolatok a jogerőről*. Jogtudományi Közlöny 1973/9. 437–444. pp.
- PAULOVITS ANITA: *A közigazgatási határozatok jogereje a magyar jogtudományban Boér Elektől Magyary Zoltánig*. Miskolci Jogi Szemle 2011/1. 5–26. pp.
- PAULOVITS ANITA: *Adalékok a közigazgatási jogorvoslatok történetéhez*. Publicationes Universitatis Miskolcensis Section Juridica et Politica, Tomus XXX/1. 2012.
- S.B.: *Ismertetés Boér Eleknek A porosz község, kör, tartomány és a közéjük ékelt kerületek szervezete című munkájáról*. Jogtudományi Közlöny (22)1898, 332. p.
- STIPTA ISTVÁN: *A közigazgatási bíráskodás történeti modelljei*. Jogtörténeti Szemle 2015/3. 40–45. pp.
- SZAMEL LAJOS: *A magyar államigazgatási jogtudomány útja és távlatai*. Jogtudományi Közlöny, (30) 1975/3–4. 145–153. pp.
- SZAMEL LAJOS: *A magyar közigazgatás-tudomány*. Budapest, 1977.
- SZAMEL LAJOS: *Államigazgatás-tudomány (Közigazgatás-tudomány)*. In: SZABÓ IMRE (főszerk.): *Állam és Jogtudományi Enciklopédia, Első kötet*. Budapest, 1980.
- SZONTAGH VILMOS: *A közigazgatási jogtudomány tankönyve*. Budapest–Pécs, 2017.
- TEZNER, FRIEDRICH: *Handbuch des osterreichischen Administrativverfahrens*. Wien, 1896.
- TOMCSÁNYI MÓRIC: *A magyar közigazgatási jog alapintézményei*. Budapest, 1926.
- VASVÁRY FERENC: *A magyar közigazgatás alapszervei*. Budapest 1902.
- ZORN, PHILIPP: *Kritische Studien zur Verwaltungsgerichtsbarkeit*. Verwaltungsarchiv 2 (1894), 74–147.